

אורי וישעי

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן רבנו יוסף חיים זי"ע

בראשות מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

אבות פרק ה

התשפ"ו שנת ה'כ"ב לעלון
פרשת בהר – בחקתי הפטרה ה' עזי
כניסת השבת: 19:07
יציאת השבת: 19:59
לשיטת רבנו תם: 20:51
גיליון מס' 985

לתגובות ניתן לפנות לעורך אלון ארכיב ס"ט בדוא"ל: 4136465@gmail.com

כתם פז – ביאורים לפרשה

אל תקח מאתו נשך ותרביית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך (כה, לו)
התורה מכנה את הריבית נשך, פרש בעל הטורים שנשך גימט' זה נחש, הריבית היא כמו נשיכת נחש: בהתחלה היא פצע קטן וכמעט לא מורגש (סכום קטן של ריבית), אבל הרעל מתפשט במהירות בכל הגוף עד שהוא מכריע את האדם כולו. הריבית הופכת חסד (הלוואה) למנגנון של הרס עצמי בעבור הלווה.

מקשה הכלי יקר: מדוע בסוף הפסוק על ריבית נאמר ויראת מאלוקיך ההסבר: בהלוואה בריבית, כלפי חוץ הכל נראה "עסקי" ובהסכמה. הלווה הרי "רוצה" את הכסף, אך ה' יודע מה קורה בלב של המלווה – האם הוא באמת רוצה לעזור לאחיו, או שהוא מנצל את המצוקה שלו כדי להגדיל את הונו.

לכן באה התורה ומדגישה המבחן האמיתי של יראת שמיים הוא לא בבית הכנסת, אלא בבית. היכולת לעזור את הדחף להרוויח על חשבון קושי של אחר היא ההוכחה שיש אלוקים בלבך.

ולתפארת המליצה אפשר לומר וחי אחיך עמך, שחלילה וחם אל תחיה מאחיק (מהריבית שלו), אלא חיה עם אחיך – תן לו את הכלים לעמוד על רגליו, ובזכות זה תזכה לברכה שתתקיים גם אצלך.

חיבור לבורא

אם בחקתי תלכו – שתהיו עמלים בתורה
רש"י מדגיש שאין הכוונה רק לקיום המצוות הטכני, אלא להשקעת מאמץ ויגיעה בלימוד התורה. השכר הגשמי המובטח בפרשה (גשמים, שובע, שלום) הוא תוצאה ישירה של ההתחברות הנפשית והעמל הרוחני, תוה"ק מלמדת שאין "מקרה" בעולם. כשאנו הולכים בדרך ה', המציאות הגשמית כולה מתגייסת לטובתנו. הברכה אינה פרס חיצוני, אלא תוצאה של חיבור שלנו עם הבורא.

הפצה לקודש

לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב, ואם המר ימירנו – והיה הוא ותמורתו יהיה קודש (כו, י)
בפשטות – התורה אוסרת להמיר קרבן, וגם אם הומר – שניהם נשארים קודש. אבל בפנימיות, הפסוק רומז גם לעולם הפנימי של האדם: היצר הרע מנסה לשכנע להחליף טוב ברע – תורה ומצוות בתאוות חולפות. איך מתמודדים מולו? התורה נותנת עצה: והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, כלומר, גם אם היצר מציב לפניך תמורה – פיתוי שנראה טוב – אל תשתכנע מיד. תעמיד את הטוב מול הרע: הטוב האמיתי של תורה ומצוות, לעומת מה שאתה ממיר בו – תאוות חולפות.

אז מתגלה שהעבירה אינה באמת טוב, אלא רק דמיון ועונג רגעי, בעוד שהתורה והמצוות הם חיי נצח. ממילא, כאשר תתבונן כך, גם התמורה עצמה תעזור לך להתקרב לקדושה – כי עצם הפיתוי מעורר אותך להתחזק עוד יותר בטוב, ולהשקיע יותר במצוות. לכן נאמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קודש – לא רק שלא תפסיד את הטוב, אלא תנצל גם את הפיתוי עצמו למען הקדושה.

עטרת פז – עמאר עורך

בפרשתנו נאמר והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג), הניסיון הגדול ביותר של האדם בעולם הזה הוא תחושת הבעלות. אדם חורש, זורע וקוצר, ובלבו נכנסת המחשבה: אני בעל הבית.

מצוות השמיטה באה להפקיע מחשבה זו. פעם בשבע שנים תורתנו הק' מצוה לאדם: צא משדך. ובה שיוצא האדם מכריז שאין לו בעלות על החומר, והוא רק שליח של בעל הבירה, והתורה ניתנה רק למי שיוודע לבטל את ה"אני" שלו מול רצון הבורא. מי שאינו מסוגל לשבות בשמיטה, מעיד שחסר לו ביסוד האמונה של תורתנו הקדושה.

סיפור מופלא המובא בספר אביר הרועים על מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל, ממחיש בדיוק את הנקודה הזו – מה שייך לאדם באמת ומהו רק פיקדון. באחת הפעמים שבהן עבר מרן דירה (בתקופה שעבר לתל אביב), הגיעו הסבלים להעביר את תכולת הבית. הבית היה דל ברהיטים, אך עמוס באלפי ספרים. הסבלים עבדו קשה, סחבו ארגזים כבדים של ספרי שו"ת וספרי הפוסקים.

באמצע העבודה, אחד הסבלים נתקל בטעות בארון בגדים ישן, והארון נחבט בקיר ונשבר מעט. הרבנית מרגלית ע"ה הצטערה על הרהיט, אך מרן בקושי הניד עפעף. הוא אמר בחיוך: זה רק עץ, זה יתקן או יחלף, לא קרה כלום.

דקות ספורות לאחר מכן, אחד הארגזים של הספרים נקרע, וכמה ספרים נדירים של מרן, עם הגהות בכתב ידו בשולי הגיליונות, נפלו על הרצפה המלוכלכת וחלק מהדפים התקמטו.

באותו רגע, מרן נחרד. הוא רץ אל הספרים, הרים אותם בחרדה, נישק אותם וניקה אותם בבגדיו ממש, כשדמעות בעיניו. הוא פנה לסבל ואמר לו בקול רועד: תיזהר בני, אלו החיים שלי! על כל דף כאן שפכתי דם, על כל הגהה כאן לא ישנתי לילות.

הסבלים לא הבינו: כבוד הרב, הארון שווה הרבה יותר מהנייר הזה! השיב להם מרן: הארון הוא רכוש, הוא שייך לעולם הזה. אבל התורה שעמלתי בה, החידושים שכתבתי – זה אני! זה הדבר היחיד שבאמת שייך לי וילווה אותי לעולם הבא.

זהו מסר נוקב על מה כי לא הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי, התורה אומרת לנו: אתם חושבים שאתם תושבים, בעלי הבית על הקרקע? תדעו שאתם גרים. העולם הזה הוא פרוזודור, הוא מלון דרכים.

לכן פרשתנו באה ואומרת: ה'ביטוח' האמיתי שלכם הוא לא הנדל"ן, אלא כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי, היכולת לשחרר את האחיה בחומר היא זו שמאפשרת לברכה בתחלת פרשתנו השניה, בחקתי, שתהיו עמלים בתורה.

שבת שלום, העורך

העלון יוצא באדיבות הרבה של משפחת גניש הי"ו
להצלחתם ולרפואתם ולחיי משפחתם
אורך ימים ושנות חיים, אכ"ר

הליכות מלכי - הלכות ספר תורה

המקור לאיסור נגיעה בספר תורה שללא צורך הובא במסכת מגילה (דף לב.) וכן בשבת (יד.): אמר רבי פרנק אמר רבי יוחנן: כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום. - ערום סלקא דעתך? אלא אימא: נקבר ערום בלא מצות. - בלא מצות סלקא דעתך? - אלא אמר אביי: נקבר ערום בלא אותה מצוה. אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא משמיה דרבי ינאי רבה: מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה, וכתבו התוס' ד"ה בלא אותה מצוה - מצות אחיזה וקשה מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה וכן אחזו לגוללו או להגיהו אבל אחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, וכן כתב הרא"ש (שם). ראה ריטב"א.

והוסיף לבאר הרה"ק בעל שפת אמת על דברי התוס' הנ"ל, וזה לשונו: שם בגמ' האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ומסקינן בלא אותה מצוה ומשמע לי מלשון נקבר ערום דהיה צריך לומר אין לו שכר מצוה רק משום דתורה נותנת חיים בעולם הזה ובעולם הבא וכן בהרבה מצות דיש קרן ופירות ושכר מצוה דעוה"ז לא הפסיד רק משום דאוחז ס"ת ערום ועולה בדעתו שעמד ע"ד תורה לכן לא זכה להתדבק בפנימיות התורה ונקבר ערום מאותו מצוה, ויש לומר דלכך סיימו התוס' דהאוחז במטפחת אורך ימים בימינה ועושר וכבוד בשמאלה היינו בשתי החלקים למי שיוודע כמה גדלה מעלת התורה וירא ליגע בה בלי מטפחת ויש לו חלק גם בפנימיות התורה היינו אורך ימים בימינה לעולם שכולו ארוך, יזכנו העליון ית"ש לזה. עכ"ל.

וכתב לבאר המהר"ל בספרו **תפארת ישראל** (פי"ג) וז"ל: ויש לשאול, למה נקבר ערום בלא אותה מצוה בהא מלתא דוקא. אבל הטעם, כי כשם שהתורה בעצמה לא באה בעולם אלא במלבוש, ולא היה אפשר שיהיה האדם אוחז בתורה כי אם על ידי מלבוש התורה. כשם שהנשמה אי אפשר שתהיה בעולם כי אם על ידי גוף, שהוא מלבוש הנשמה. גם כן האוחז ספר תורה הכתובה בלא דבר אמצעי, אין אחיזה לאותה מצוה, כיון שאין אחיזה לתורה כי אם על ידי מלבוש גשמי. ולכך נקבר ערום בלא אותה מצוה. שהאחיזה לתורה בלא מלבוש גשמי - אין זה אחיזה. כיון שהתורה שהיא בעולם, אינה עומדת רק על ידי מלבוש, ועל ידי זה הוא האחיזה. וכך התורה שהיא לפנינו, אין ראוי שיהיה לה אחיזה כי אם על ידי המלבוש. ואם אוחז בתורה ערום בלא מלבוש, נקבר ערום בלא מצוה. והנה הדברים האלו כמו דברי המדרש הזה, שיש לתורה לבוש שהיא מתלבש בה. וכל דברי תורה הם דברים פנימיים, עומדים ברומו של עולם.

וכתב לבאר בספר ווי העמודים (עמוד התורה פ"א) וז"ל: כי כל אדם שעושה מצות לאחר מותו, נעשה לבוש לנשמה בסוד חלוקא דרבנן. והנה, תחילה הבין האי ערום, פירוש בלא תכריכין. והקשה, סלקא דעתך. ומשני, באיזה ערום מדבר, בלא מצות מן המלבושין שנעשו מהמצות. והנה, עדיין לא ידע תוכן הפשט. והקשה, בלא מצות סלקא דעתך, וכי משום שלא נזהר במצוה אחת משום הכי יהא נקבר כמי שאינו עושה מצות. ומשני, בלא אותה מצוה. ורצה לומר, כשמבזה אותה המצוה ואוחז ספר תורה ערום, אם כן מבזה כל המצות, כי כל המצות כתובין בס"ת, ונמצא לפי האמת על ידי שאינו מקיים אותה מצוה יוצדק בלא כל המצות, ובדין שיקבר ערום ממש. ולהלכה פסק מרן בשלחנו הטהור (או"ח סי' קמז, סע' א) וביו"ד (סי' רפב, סע' ד) דאסור לאחז ס"ת ערום בלא מטפחת.

קומי אורי - סיפור לשבת קודש

בלב המושבה מזכרת בתיה (עקרון בשם המקורי, הוקמה בתרנ"ב-1883 כיום סמוכה לקרית עקרון ליד רחובות), עמד ר' חיים משה ארקין מול שדהו המשתרע. השנה הייתה שנת השמיטה התרנ"ט (1888 למניינם), והרוחות במושבה סערו. שנת השמיטה התקרבה, ובעבור חקלאי כמו ר' חיים משה ארקין, שכל פרנסתו נשענה על עמלו בשדה, ההחלטה להפקיר את האדמה בשונה משאר חברי המושב שהסתמכו על היתר מכירה.

חיים משה, אתה פועל לא נכון? שאל אותו שכנו, הרצל, שעמד מעבר לגדר וסידר את הממטרות שלו. האדמה זקוקה לטיפול. אם לא תזרע, לא יהיה לך מה לאכול בשנה הבאה. הברכה שכתובה בתורה 'וציוויתי את ברכתי' עפ"ל- אתה באמת סומך על זה במציאות הכלכלית של היום?

ר' חיים משה ארקין חייך חיוך עייף אך מלא ביטחון. הרצל ידידי, התורה אומרת 'ושבתה הארץ שבת לה'. האדמה היא לא שלי, היא של בורא עולם. אם הוא ביקש ממני לתת לה לנוח, הוא גם ידע איך לדאוג לי למוון.

וכך היה. שנת השמיטה הגיעה. חיים משה נעל את המחסנים, הניח את כלי החרישה ושאר הכלים בפניה, והקדיש את זמנו ללימוד תורה בבית המדרש הקטן שביישוב. בעוד השדות מסביב היו ירוקים ומטופחים, שדהו של ר' חיים משה הלך והתמלא בעשבי בר. השכנים הביטו ברחמים על ה"שדה המזנוח", אך ר' חיים משה היה שליו.

לקראת סוף שנת השמיטה, בוקר אחד, התעורר ר' חיים משה לקול זעקות מהרחוב. הוא יצא החוצה וראה ענן של נחילים שחורים מכסה את השמיים. ארבה! צעקו האנשים. נחילי הארבה, שהגיעו מהמדבר, פשטו על המושבה. החקלאים רצו לשדותיהם בייאוש, ניסו להבריח את החרקים בכל דרך, אך לשווא. בתוך שעות ספורות, השדות הירוקים והמטופחים של כל השכנים נאכלו עד היסוד. לא נותר עלה אחד לרפואה. הכל הפך למדבר שממה.

אך כשהגיע הארבה לשדה של מיודענו ר' חיים משה, קרה דבר מופלא. מכיוון שר' חיים משה לא זרע ולא טיפל בשדה, צמחו בו רק עשבי בר יבשים וקוצים שאינם ערבים לחיכם של החרקים. הארבה פשוט "דילג" על השדה שלו והמשיך הלאה.

והנה הגיע מוצאי שמיטה. החקלאים במושבה היו שבורים. לא רק שהשדות שלהם נאכלו, האדמה הייתה כה פגועה שלקח חודשים ארוכים לשקם אותה ולזרוע מחדש. הם נותרו ללא יכול גם בשנה השמינית.

אבל אצל **חיים משה ארקין**? הפלא רק התחיל. הגשם הראשון של השנה השמינית ירד, ומתחת לעשבי הבר ששמרו על לחות האדמה, החלו לנבוט זרעים שהיו טמונים בעומק הקרקע עוד משנים קודמות. האדמה, שנחה שנה שלמה, הייתה כה פורייה וחזקה, עד שהיבול שצמח בה היה כפול ומכופל מכל שנה רגילה.

באותה שנה, השוק היה צמא לתוצרת חקלאית בגלל המחסור הכללי. חיים משה מצא את עצמו מוכר יכול משובח בכמויות אדירות. הוא לא רק "שרד" את השמיטה, הוא התעשר בזכותה.

באחד הערבים, עבר הרצל ליד ביתו של ר' חיים משה. הוא עצר, הוריד את הכובע ואמר: **חיים משה, עכשיו אני מבין. כשהתורה אומרת 'וציוויתי את ברכתי בשנה השישית'... ועשת את התבואה לשלש השנים', היא לא מדברת רק על גשם גלוי שנופל מהשמיים. היא מדברת על הברכה ששורה במעשי ידיו של מי שבוטח בה. האדמה שלך נחה, וה' יתברך שמר עליה.**

ר' חיים משה ארקין סיים את הסיפור בדרשתו בבית הכנסת שביישוב: פרשת בחקתי מלמדת אותנו - 'אם בחקתי תלכו... ונתנה הארץ יבולה'. הברכה היא לא פרס על עבודה קשה, היא תוצאה של הליכה בדרך ה'. לפעמים צריך לעצור, לשחרר את האחיזה בקרקע, ולתת לברכה של מעלה למלא את המחסנים.

לע"נ דודי רבי טל כהן בן פורטונה ז"ל
לע"נ ה"ה רחמים (רחמין) גניש בן חותה ז"ל
לע"נ מרת דורים לוי בת סוזט ז"ל

תנצ"ב

